

Vie si dnes niekto čo i len predstaviť, že by nemal vo vrecku mobil a nemohol viesť hovor kdekoľvek, aj na tých najnevhodnejších miestach? Možno sa nájdu výnimky, ktoré potvrdzujú pravidlo, no vo všeobecnosti je to dnes takmer utópia. Podobnou utópiou boli v minulosti žiadosti na pripojenie pevnej linky. Až na isté výnimky...

Telekomunikácie v Prievidzi

V júli 1960 prebehla územná reorganizácia a vtedy z Krajskej správy spojov v Nitre bolo nás niekoľko pracovníkov vyčlenených do Prievidze. Toto mesto som si vybral preto, že mi bolo sympatické, no výber ovplyvnili najmä Bojnice. Tu začínali telekomunikácie vlastne svoj rozvoj, pretože dovtedy tu bola len údržba zabudovaných zariadení. Po roku 1960 vzniklo stredisko telekomunikácií na správu toho, čo táto inštitúcia mala znamenať, najmä s cieľom ďalšieho rozvoja okresu Prievidza. V tomto zmysle treba pochopiť aj nastolenú reorganizáciu.

Zariadenia, ktoré sa v meste nachádzali, boli príliš skromné. Bola tu automatická telefónna ústredňa pre 500 účastníkov, no tá má svoju vlastnú, zaujímavú históriu. Bola to ústredňa, ktorú prevádzali nemecké transporty z Poľska a mala zrejme ísť do Nemecka alebo Rakúska, to už teraz presne neviem. Vagón bol dlho odstavený na prievidzskej stanici, preto pracovníci telekomunikácií ústredňu zobrali, premaľovali a namontovali do budovy tzv. starej pošty na rohu Dreveného rínku a Dlhej ulice. V súčasnosti sa budova nachádza medzi objektom Rozvoja a gymnázia. Až po vojne sa dozvedeli odkiaľ pochádzala. Poliaci ju aj hľadali, ale po dobrom zamaskovaní (premaľovaní) na ňu neprišli. Vtedy bolo na ňu pripojených skoro 500 účastníkov, teda bola takmer plno využitá. Bol to jeden z prvých typov automatických ústrední, aj preto ju Nemci tak veľmi hľadali. Do tejto budovy boli zavedené všetky rozvody, pretože predtým v nej bola manuálna ústredňa. Na budove bolo ešte zaujímavé aj to, že v „káblovej komore“ bol zaústený komunikačný kábel medzi Prahou a Moskvou. Do neho sa nemohlo tzv. vstupovať a ak, tak len vo výnimočných prípadoch na samostatné povolenie pri vážnejších poruchách. Týmto samozrejme význam tohto telekomunikačného uzla stúpol.

Následne sa začal pripravovať nový telekomunikačný uzol v budove, vtedy na Námestí 4. apríla, v časti Pošty I. Výstavbou tejto ústredne sa mala pokryť požiadavka telefonizácie celého mesta s počtom päťtisíc účastníkov. To už bola ukončená výstavba sídliska Píly a nasledovali ďalšie prievidzské sídliská. S presmerovaním účastníkov na novú ústredňu sa začalo 10. mája 1964. Spočiatku boli využité linky zo starej ústredne, čiže 500, a ďalej sa pridávali podľa záujmu po stovkách, lebo tak bola konštruovaná ústredňa, po stovkových paneloch. Obyvatelia mesta si to možno ešte budú pamätať, lebo vtedy sa pridávalo ďalšie, tzv. dekádne číslo. V začiatkoch to bolo už štvormiestne číslo. Pri tejto ústredni sa všetky čísla menili, staré čísla sa nepreberali. Automatické spojovanie bolo len v okruhu ústredne, tzv. medzimestský styk bol naďalej manuálny. Taký hovor, ak obe strany nemali zavedený telefón, býval často realizovaný výzvou. Nedostatok kapacity sa ukázal o krátky čas, lebo ani projektanti nepredpokladali taký rýchly rozvoj telekomunikácií. Prievidza bola v tom čase najsilnejšia v kraji, lebo tu pribudlo veľmi veľa bytov. Na niektorých sídliskách bola situácia – čo byt, to telefón.

Najmä keď vznikla nová požiadavka zvýšenia počtu účastníkov, začalo sa uvažovať o novej telekomunikačnej budove na Bojníckej ceste, ktorá už nemala pokrývať len požiadavky mesta, ale celého prievidzského okresu, a tak vznikol tzv. uzlový telefónny obvod (UTO), ktorý sa zhodoval s členením okresov. V tejto budove ústredňa umožňovala automatickú voľbu aj medzimestských hovorov. V tomto čase sa začali rozširovať i telefónne automaty, ktorých začiatok možno datovať rokom 1964, najprv bol na mince, neskôr na telefónne karty. Na pripojenie dolín, napr. až po Valaskú Belú, slúžila ústredňa v Novákoch. Okrem nej boli ústredne v Nitrianskom Pravne, Handlovej a Oslanoch.

Spočiatku boli vonkajšie telefónne rozvody vedené tzv. vzduchom. Po roku 1964 sa už každé nové časti pripájali podzemnými káblami. Bolo to dosť náročné, lebo prichádzalo k častým rozkopávkam cestných komunikácií. V projektoch nových sídlisk boli už zahrnuté aj náklady na budovanie káblových rozvodov. Takže ako prebiehala výstavba sídlisk, tak bola postupne budovaná aj komunikačná sieť. Najbohatšia sieť bola uplatnená na sídlisku Žabník, lebo tam bolo počítané s telefónom do každého bytu, a teda nebol problém kdekoľvek zriadiť telefónnu stanicu. Dobré bola vybavená aj Dlhá ulica. Požiadavky v niektorých častiach mesta nemohli byť rýchlo vybavené, lebo chýbali rozvody.

Tu krátko spomeniem jednu príhodu. V istom čase sme dali zľavu za zriadenie účastníckej stanice na 200 korún a istý záujemca sa spýtal otázkou – *Za koľko rokov ju budem mať?* Keď som ju počul, tak ma to trochu zarazilo, že hovoril o rokoch. Krátko som mu povedal len toľko, aby išiel domov, a že do dvanástej hodiny toho dňa bude mať telefón. Vzápätí mal druhú otázku – *A bude mi aj fungovať?* Táto otázka bola splnená tým, že do trinástej hodiny bude schopný tým telefónom kdekoľvek volať. V sľúbenom čase ho aj mal zapojený a slušné od neho bolo i to, že sa naozaj ohlásil a zaďakoval. Ale znova mal zvedavú otázku – *A môžem volať aj do Kanady? Pravdaže – odpovedám, ale tam sa dostanete, ak vás prepoja na Prahu a oni budú sledovať ten hovor. Medzimesto mu tento hovor objednalo a keď hovoril pár minút, tak sa ho manipulátka z Prievdize pýta – Ešte budete hovoriť?* Odpovedal s určitosťou že *áno*, lenže v tom dohovoru vstúpila pražská manipulátka s upozornením – *Ale už máte nahovorené za sedemsto korún! Budete ešte hovoriť ďalej?* Do telefónu nakoniec povedal – *Bratino, už končím hovor, lebo je to drahé a to čo som Ti nepovedal, napíšem do listu.* A hovor skončil. Potom som pochopil aj jeho prvú pripomienku o tom, že v Kanade pripoja telefón do troch dní. A u nás to mal takpovediac na počkanie. Toto bola jedna z veselších príhod z môjho zamestnania.

Jednou z väčších akcií bola kabeláž prepojenia na novú budovu, na Bojnickej ceste. Na to bol vypracovaný projekt kabeláže do tvárnicevej trate. Rokovania s mestom trvali dlho, lebo išlo o rozkopávku hlavnej komunikačnej trate z mesta na sídlisko. Nakoniec nám to schválili a odvtedy bola táto otázka vyriešená raz a navždy. Nie je problém pri opravách či výmenách káblov, prípadne aj pri ich doplnení.

Spomeniem ešte jednu vec, ktorá sa viaže s výstavbou novej budovy, lebo už v čase jej výstavby „kričali“, že je malá. Počas jej projektovania sa s nami nakontakovala istá švédská firma, od ktorej sme sa dozvedeli, že vo svete sa začína rozširovať iný, nový druh telefonizácie. Dnes to už poznáme, boli to začínajúce systémy elektronizácie a neskoršej mobilnej komunikácie. Už to neboli veľké skrine, ale podstatne menšie ucelené bloky. Lenže naši projektanti a investori boli v istom závese za tzv. západom, a preto dostatočne nepoznali svetový vývoj v tejto oblasti. V tom čase sa už vo svete nestavali také veľké telekomunikačné budovy, ako bola táto naša nová, no ešte sa počítalo aj s rezervou, s jej budúcim rozšírením. Že mali pravdu, to vidíme už niekoľko rokov. Vtedy sa naozaj veľmi ukázala naša nevýhoda v absolútnej izolácii od západu.

V budove mali byť aj garáže s výjazdom na Bojnickú cestu, ale s týmto riešením sme nesúhlasili, preto sa dostavali vo dvore. Na ich mieste sa zriadila balíková služba pre celú oblasť Prievidze. Prievidžania si to pamätajú, keď si po balíky museli chodiť práve tam. S balíkovou službou bola viazaná aj dodávka tlače a PNS (poštová novinová služba).

Len okrajovo spomeniem súčasný problém v balíkovej službe, a síce jej úpadok. Hlavne o občianskej oblasti. Myslím si, že je to aj preto, že dnes je všetok tovar dostupný a netreba „zháňať“ v iných mestách niečo, čo „niet u nás“. Teraz to majú všetci a všade.

Pošta a telekomunikácie boli síce v jednej inštitúcii, ale vždy vystupovali samostatne, lebo ich činnosti boli oddelené. Poštová služba išla svojim rozvojom a mala zreteľ len k doručovaniu zásielok. Istým medzičlánkom bol telegraf, kde telekomunikácie sprostredkovali prenos správ a pošta ich ako telegramy doručovala.

V prievidzkých telekomunikáciách v čase ich najväčšieho rozvoja pracovalo 110 pracovníkov. Pracovníci montovali vonkajšie siete a vzdušné trate, káblové siete, rozvody vo veľkých budovách a samozrejme robili montáž a údržbu účastníckych telefónnych liniek a prístrojov.

Ekonomicky boli telekomunikácie zviazané s poštou, čím sa zabezpečovala istým spôsobom aj rentabilnosť rezortu, pretože poštová činnosť nikdy nebola príliš zisková, skôr mala sklony k stratovosti. Toto naše vnútorné vzájomné akceptovanie nás ekonomicky, v zmysle výnosov, vynieslo na štvrté miesto v kraji, za Banskú Bystricu, Žilinu a Zvolen. V okrese boli veľké podniky – chemické závody, bane, elektrárňe, banské stavby a pod. Pošta mala pod sebou ešte aj, už uvádzanú, PNS a SIPO (sústredené inkaso platieb obyvateľstva).

Organizačne, v zmysle riadenia, bol hlavným predstaviteľom riaditeľ okresnej správy spojov, ktorý mal na jednotlivých odboroch svojich námestníkov. Tak napr. námestníkom poštovej služby, za môjho pôsobenia vo funkcii riaditeľa, bol Ing. Igor Krajčí, na telekomunikáciách Ján Leporis, hlavná ekonómka Ing. Júlia Vronská...

Spomínal som, čo sa nám podarilo a spomeniem aj to, čo sa nepodarilo. V prvom rade to bola neukončená kabelizácia celého rozvodu až k tomu poslednému účastníkovi, napr. vo Valaskej Belej či Radobici.

Kontakt s ľuďmi som mal dobrý, lebo okrem iného, som dvakrát v roku prešiel všetky pošty v okrese, aby som sa priamo na mieste oboznámil s ich pracovným životom a problémami.

Jozef Števík (1934)